

Тернопільська обласна рада
Департамент освіти і науки
Тернопільської обласної військової адміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
ім. Тараса Шевченка

Кафедра педагогіки, дошкільної та початкової освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчально-педагогічної роботи

М. Б. Боднар
2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В
ГРОМАДЯНСЬКІЙ ТА ІСТОРИЧНІЙ
ОСВІТНІХ ГАЛУЗЯХ**

рівень вищої освіти – *другий (магістерський)*
галузь знань – *01 Освіта / Педагогіка*
спеціальність – *012 Дошкільна освіта*
освітньо-професійна програма – *Дошкільна освіта. Початкова освіта*

Кременець – 2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Технології формування компетентностей в громадянській та історичній освітніх галузях» для здобувачів освіти, які навчаються за спеціальністю 012 Дошкільна освіта. Кременець, 2024. 24 с.

Розробник: Наталія Приймас, доцент кафедри педагогіки, дошкільної та початкової освіти, кандидат педагогічних наук, доцент.

Робочу програму навчальної дисципліни схвалено на засіданні кафедри педагогіки, дошкільної та початкової освіти.

Протокол № 1 від 1 серпня 2024 року.

Завідувач кафедри:

Тетяна ФАСОЛЬКО

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни			
		денна форма навчання	заочна форма навчання		
Кількість кредитів – 2	Галузь знань: <i>01 Освіта / Педагогіка</i>	Нормативна			
Модулів – 1	Спеціальність: 012 Дошкільна освіта			Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2				3-й	
Загальна кількість годин – 60				Семестр	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2; самостійної роботи студента – 3.	Освітньо-професійна програма: <i>Дошкільна освіта.</i> <i>Початкова освіта</i>	Лекції			
		12	4		
		Практичні, семінарські			
	Лабораторні				
	-				
	Самостійна робота				
12 роб.т.	Рівень вищої освіти: <i>другий (магістерський)</i>	12	6		
		Вид контролю:			
		залік			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання: 40% / 60%.

для заочної форми навчання: 16,7% / 83,3%.

2. Мета, завдання та заплановані результати навчання

Метою викладання дисципліни є: розкриття наукових концепцій, дидактико-методичних понять, методів та технологій формування компетентностей в громадянській та історичній освітніх галузях на уроках курсу «Я досліджую світ»; надання допомоги студентам у процесі оволодіння професійною компетентністю, формування особистості майбутнього учителя, який зорієнтований як на передачу знань, так і на особистісний розвиток дитини і потреби сучасної школи; визнання пріоритетів загальнолюдських цінностей; формування потреби до пізнання світу і людини; засвоєння духовних цінностей суспільства; виховання патріотизму, любові та поваги до Української держави.

Завдання курсу:

- створення умов для повноцінної реалізації та самореалізації потенційних професійних можливостей студента;
- оволодіння дидактико-методичними знаннями з навчальної дисципліни;
- усвідомлення практичної значущості теоретичних знань для творчої педагогічної діяльності вчителя;
- розвиток умінь моделювання освітнього процесу на уроках курсу «Я досліджую світ»;
- реалізація виховного спрямування предмета з метою формування професійних рис і якостей особистості;
- формування готовності до творчої активності у професійній діяльності;
- розвиток умінь користуватися системою цінностей суспільства;
- оволодіння системою норм, традицій, культурних стандартів поведінки України та європейських держав.

Місце навчальної дисципліни в системі професійної підготовки фахівця: «Технології формування компетентностей в громадянській та історичній освітніх галузях» є основоположною дисципліною професійного становлення студентів, наукового осмислення ними основних положень методики викладання предмету «Я досліджую світ» у початкових класах.

Курс спрямований на формування у студентів таких професійних **компетентностей:**

Інтегральна компетентність

Здатність компетентно розв'язувати складні задачі й проблеми в організації та моніторингу освітнього процесу в системі дошкільної та початкової освіти, та здійснення інновацій у ситуаціях, що характеризуються невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК)

КЗ-1. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

КЗ-4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

КЗ-5. Здатність працювати в команді.

КЗ-6. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

КЗ-8. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

Фахові компетентності спеціальні (ФК)

КС-10. Здатність створювати та застосовувати інноваційні технології в навчанні освітніх галузей, визначених у Державному стандарті початкової освіти, в стандартних, нестандартних та невизначених ситуаціях.

КС-11. Здатність інтегрувати знання й розв'язувати складні задачі, провадити дослідження та/або інноваційну діяльність з метою розвитку нових знань та процедур у сфері початкової освіти.

КС-12. Здатність організовувати різні види і форми навчальної та пізнавальної діяльності учнів у складних, непередбачуваних умовах, що потребують нових методичних підходів,

співпраці з різними соціальними інституціями і категоріями фахівців для створення безпечного освітнього середовища початкової школи.

КС-13. Здатність створювати та застосовувати технології психолого-педагогічної роботи в інклюзивному освітньому просторі початкової школи.

КС-14. Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності, визначати індивідуальні професійні потреби та перспективи, оцінювати результати діяльності команд та колективів.

КС-15. Здатність до самоорганізації, планування та підготовки до здійснення трудових функцій вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти.

Програмні результати навчання

ПРН-13. Мати спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності, уміння/навички розв'язання проблем початкової освіти, необхідні для провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур.

ПРН-14. Створювати інноваційне інформаційно-освітнє середовище початкової школи, адаптувати його до різних умов реалізації освітнього процесу.

ПРН-15. Організовувати та управляти освітнім процесом у сфері початкової освіти, налагоджувати співпрацю з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців у стандартних, нестандартних та невизначених умовах.

ПРН-16. Об'єктивно оцінювати результати діяльності учнів та колективів у сфері початкової освіти, проводити педагогічну експертизу, здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності.

ПРН-17. Створювати і реалізовувати наукові розробки та/або освітні проекти, спрямовані на підвищення якості організації освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання у початковій школі.

ПРН-18. Організовувати різні види і форми навчальної та пізнавальної діяльності учнів у складних, непередбачуваних умовах, що потребують нових методичних підходів, створювати безпечне освітнє середовище початкової школи.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I. Психолого-педагогічні основи навчання громадянської та історичної освітньої галузі у початковій школі

Тема 1. Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі

Становлення методик викладання природничих та суспільствознавчих наук.

Сучасний стан та проблеми суспільствознавчої освіти.

Розвиток поглядів на світ і людину в історії суспільства. Світ, його властивості та будова. Життя та діяльність людини. Цінності життя. Свобода і відповідальність. Духовний світ людини. Портрет людства. Етнос, народність, нація.

Концептуальні засади реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти (Наказ МОН України від **30. 07. 2024** № 1072). Шкільна історична освіта: сучасний стан і виклики. Виклики інтеграції історичної та громадянської освіти. Мета і завдання історичної освіти в системі загальної середньої освіти.

Організація та структура курсу історії в системі загальної середньої освіти. Концентричний підхід до навчання / вивчення історії. Концентри історичної освіти (у розрізі рівнів та циклів повної загальної середньої освіти):

– перший цикл початкової освіти – адаптаційно-ігровий (1-2 роки навчання). З історії – інформаційно-ознайомлювальний – 1-2 класи (реалізується на основі принципу внутрішньопредметної та міжпредметної інтеграції змісту), який пропонує найзагальніші відомості про людину, родину, громаду, рідний край, Україну як державу;

– другий цикл початкової освіти – основний (3-4 роки навчання). З історії – інформаційно-фрагментарний – 3-4 класи (реалізується на основі принципу внутрішньопредметної та міжпредметної інтеграції змісту), який у белетризованому вигляді пропонує найважливіші сюжети історії України, про Україну в Європі та у світі.

Загальноосвітній і профільні історичні курси. Історія та громадянська освіта: історичний матеріал як джерело для пізнання загальнолюдських, європейських демократичних, національних і громадянських цінностей.

Зміст історичної освіти в закладах загальної середньої освіти. Роль історичної освіти у формуванні ключових компетентностей. Змістове наповнення за освітніми циклами у початковій освіті (1-4 роки навчання) – зацікавлення учнівства до пізнання минулщини та загальне інформування про історію, про людину та її спільноти, про рідний край, Україну, Європу і світ. Адаптаційно-ігровий (інформаційно-ознайомлювальний) курс історії (1-2 роки навчання) – ознайомлення з основними поняттями громадянства в історичному контексті. Початковий (інформаційно-фрагментарний) курс історії (3-4 роки навчання) – інформування учнівства про найяскравіші сюжети історії України, про Україну в Європі і у світі. Використання внутрішньої та зовнішньої інтеграції в навчанні історії.

Тема 2. Методологічні основи навчання суспільствознавствчих наук у початковій школі.

Психолого-педагогічні основи побудови методичної системи навчання громадянської та історичної освітньої галузі Державного стандарту початкової освіти. Методи дослідження методики навчання громадянської та історичної освітньої галузі.

Зв'язок методики навчання громадянської та історичної освітньої галузі з іншими науками. Становлення методики викладання природничих та суспільствознавчих наук. Науково-методичні аспекти та особливості формування суспільствознавчих уявлень та понять у початковій школі. Провідні функції підручників «Я досліджую світ», їх характеристика.

Інтеграція знань при вивченні громадянської та історичної освітніх галузей. Сутність процесу інтеграції у педагогіці. Інтеграція громадянської та історичної освітніх галузей з іншими галузями.

Інтегрований курс «Дитяча філософія» як засіб створення цілісної картини світу в молодших школярів. Філософія як об'єкт інтеграції. Теоретичні засади курсу «Дитяча філософія». Особливості проведення уроків із «Дитячої філософії».

Тема 3. Особливості реалізації громадянської та історичної освітньої галузі Державного стандарту початкової освіти.

Нормативні документи щодо впровадження громадянської та історичної освітньої галузі Державного стандарту початкової освіти в зміст початкової загальної освіти. Місце громадянської, історичної освітніх галузей у структурі Державного стандарту початкової загальної освіти та Базовому навчальному плані. Мета та завдання громадянської, історичної освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти. Структурні компоненти освітніх галузей та їх зміст. Основні змістові лінії та структурні компоненти галузей.

Пропонований зміст, обов'язкові та очікувані результати навчання громадянської, історичної освітніх галузей Типової освітньої програми початкової освіти, розробленої під керівництвом Р. Б. Шияна. Зміст навчання, очікувані результати навчання громадянської, історичної освітніх галузей в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» Типової освітньої програми для 1-4 класів закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко.

Освітні вимоги до рівня підготовки учнів в громадянській, історичній та соціальній освітніх галузях Державного стандарту початкової освіти.

Тема 4. Система суспільствознавчих компетентностей, знань та умінь молодших школярів

Формування суспільствознавчих компетентностей у змістових лініях громадянської, історичної освітніх галузей. Навчальні програми з курсу «Я досліджую світ». Світоглядна позиція у змісті програм. Структура та принципи побудови програм.

Цілі вивчення, розвивальний аспект та виховне спрямування навчального предмета «Я досліджую світ». Міжпредметні зв'язки при вивченні предметів. Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів.

Тема 5. Технології особистісно-орієнтованого навчання у практиці роботи НУШ.

Сутність інноваційних педагогічних технологій. Критерії їх класифікації. Особливості розвивального навчання Ельконіна-Давидова. Порівняльна характеристика традиційної та розвивальної систем навчання. Викладання курсу «Я досліджую світ» у початковій школі за системою Ельконіна-Давидова.

Технології особистісно-орієнтованого навчання: основні концептуальні ідеї. Педагогіка співпраці. Гуманістична парадигма. Гуманно-особистісна технологія Ш. Амонашвілі.

Реалізація принципів особистісно-орієнтованого навчання у змісті навчальної діяльності учнів під час вивчення громадянської та історичної освітніх галузей.

Тема 6. Використання інтерактивних технологій у процесі вивчення курсу «Я досліджую світ».

Сутність інтерактивного навчання.

Визначення ознак відмінності активної моделі навчання від інтерактивної.

Складові інтерактивного навчання.

Технології інтерактивного навчання.

Упровадження інтерактивних технологій на уроках «Я досліджую світ».

Навчальний діалог – комунікативна лінія інтерактивного навчання

Тема 7. Технологія проєктування на уроках курсу «Я досліджую світ» у початковій школі.

Технологія проєктування в історико-педагогічному контексті.

Методика організації творчого проєктування в початковій школі.

Застосування технології проєктування на уроках курсу «Я досліджую світ».

Класифікація творчих проєктів.

Методи організації творчого проєктування.

Тема 8. Вітагенні технології.

Вітагенні технології. Класифікація та характеристики. Основні концептуальні ідеї.

Прийоми голографічного методу у викладанні курсу «Я досліджую світ».

Технологія творчого синтезу образотворчих проєкцій.

Технологія творчого моделювання ідеальних освітніх об'єктів в контексті вітагенних технологій. Сутність голографічної ситуації. Основні положення технології. Прийоми використання голографічного методу.

Тема 9. Етнокультурні технології.

Етнокультурні технології. Основні концептуальні ідеї.

Виховання толерантної особистості в полікультурному суспільстві.

Технологія «Діалог культур». Інтеркультурне місто.

Технологія діалогу. Основи етнопедагогіки. Етнокультурні технології на сучасному етапі розвитку суспільства.

Тема 10. Інформаційно-комунікаційні технології

Концептуальні особливості інформаційно-комунікаційних технологій.

Комп'ютерне навчання.

Технології дистанційного навчання в НУШ.

Комп'ютерні навчальні програми. Особливості використання комп'ютерних (інформаційних) технологій в початковій школі.

Змістовий модуль II. Реалізація суспільствознавчої освіти у змістових лініях громадянської та історичної освітньої галузі у початковій школі

Тема 11. Змістові лінії курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Савченко О. Я.

Основні етапи та зміст навчальної діяльності учнів початкової школи під час вивчення курсу «Я досліджую світ».

Змістові лінії курсу «Я досліджую світ» (природнича, громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна освітні галузі) за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом **Савченко О. Я.**

Тематична основа і зміст навчання змістової лінії «Людина» (Пізнання себе, своїх можливостей. Людина – частина природи і суспільства. Місце проживання, безпечна поведінка вдома і на вулиці).

Тематична основа і зміст навчання змістової лінії «Людина серед людей» (Стандарти поведінки в сім'ї, в суспільстві. Поведінка в сім'ї, школі, громадських місцях. Моральні норми. Навички співжиття і співпраці).

Тематична основа і зміст навчання змістової лінії «Людина в суспільстві» (Громадянські права та обов'язки як члена суспільства. Пізнання свого краю, історії, символів держави. Внесок українців у світові досягнення).

Тематична основа і зміст навчання змістової лінії «Людина і світ» (Толерантне ставлення до різноманітності світу людей, культур, звичаїв народів, які проживають в Україні та за її межами. Історичні події. Видатні історичні постаті).

Тематична основа і зміст навчання змістової лінії «Людина і природа» (Пізнання природи; взаємозв'язок об'єктів і явищ природи; рукотворний світ людини; відповідальна діяльність людини у природі; роль природничих знань і технологій у житті людини; залежність між діяльністю людини і станом довкілля. Винаходи людства та їх вплив на життєдіяльність людини. Охорона і збереження природи. Зв'язок людини і природи. Червона книга України).

Тема 12. Змістові лінії курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Савченко О. Я.

Основні етапи та зміст навчальної діяльності учнів початкової школи під час вивчення курсу «Я досліджую світ». Змістові лінії курсу «Я досліджую світ» (природнича, громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна освітні галузі) за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом **Савченко О. Я.**

Тематична основа і зміст навчання змістової лінії «Людина» (людина – частина природи і суспільства, пізнання себе, своїх можливостей; здорова і безпечна поведінка). *Зміст навчання у 3 кл. та практичний блок завдань для тренування уваги, пам'яті. Зміст навчання у 4 кл.*

Тематична основа і зміст навчання змістової лінії «Людина серед людей» (соціальні ролі, стандарти поведінки в сім'ї, в школі, в громадських місцях; моральні норми; навички співжиття і співпраці, соціальні зв'язки між людьми у процесі виконання соціальних ролей, волонтерська діяльність). *Зміст навчання у 3 кл. Практичні завдання з моделювання способів поведінки чуйного ставлення до старших та інших членів сім'ї, поведінки у громадських місцях. Моделювання способів вирішення конфліктних ситуацій, під час виявлення вибухонебезпечних предметів; оголошення повітряної тривоги. Зміст навчання у 4 кл.*

Тематична основа і зміст навчання змістової лінії «Людина в суспільстві» (громадянські права та обов'язки як члена суспільства і громадянина України. Оцінювання загроз для себе та інших. Пізнання свого краю, історії, символів держави. Внесок українців у світові досягнення). *Зміст навчання у 3 кл. Практичний блок* завдань та прогностичних задач. Створення альбому, портфолію або облаштування тематичної виставки «Ми - громадяни України». Розв'язання прогностичних задач «Що буде, якщо ...» (ситуації вибору поведінки в умовах небезпеки: – поведінка під час оголошення/відбою повітряної тривоги; – способи повідомлення про виявлені підозрілі предмети; – адекватне реагування на застережувальні написи).

Зміст навчання у 4 кл. Рольові ігри «Супермаркет», «Я пасажир» «Я рятувальник/рятувальниця» та ін.

Тематична основа і зміст навчання змістової лінії «Людина і світ» (Земля – спільний дім для всіх людей; толерантне ставлення до різноманітності світу людей, культур, звичаїв; залежність стану довкілля від поведінки всіх людей, участь у добродійній діяльності; взаємодопомога і підтримка народів у кризових ситуаціях). *Зміст навчання у 3 кл.* Дослідження та проекти «Що в моєму домі вироблено в інших країнах», «Славетні українці» та ін. *Практичний блок* (спостереження, дослідження, вправлення). Дослідження «Що в моєму домі вироблено в інших країнах», складання мапи маршруту цих товарів (на плакаті тощо). Проект «Славетні українці». Накопичення даних про відомих українців із різних сфер життя (захист Вітчизни, порятунок людей в надзвичайних ситуаціях, мистецтво, спорт, наука).

Зміст навчання у 4 кл.: Земля – спільний дім для всіх людей. Уявні подорожі в інші країни (проект).

Тематична основа і зміст навчання змістової лінії «Природа» (різноманітність природи; природа Землі; природа України). *Зміст навчання у 3 кл. та 4 кл. Практичний блок* завдань (Наш край на глобусі і карті. Складання календаря народних свят українців, пов'язаних з явищами природи).

Тематична основа і зміст навчання змістової лінії «Людина і природа» (взаємозв'язки людини і природи; використання людиною природничих знань, матеріалів, виробів і технологій; відповідальна діяльність людини у природі).

Зміст навчання у 3 кл. *Практичний блок* (спостереження, дослідження, вправлення). Ознайомлення з різноманітністю матеріалів і виробів з них. Спостереження впливу діяльності людини на природу (на матеріалі своєї місцевості). Складання пам'ятки ощадливого використання води і електроенергії у побуті. Повторне використання матеріалів і речей у побуті. Моделювання та аналіз ситуацій перебування у природі, послідовність дій у разі виникнення небезпеки (виявлення вибухонебезпечних предметів, підозрілих осіб).

Зміст навчання у 4 кл. Практичний блок завдань про зв'язки між людиною, природою і рукотворним світом. Вплив діяльності людини на природу. Екологічні проблеми планети. Природоохоронні заходи. *Практичні завдання* з моделювання безпечної поведінки у навколишньому середовищі, дослідження способів заощадження води, електроенергії. Розроблення плану природоохоронного заходу.

Тема 13. Змістові лінії вивчення громадянської та історичної освітніх галузей у 1-2 класах за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Шияна Р. Б.

Змістові лінії вивчення *громадянської та історичної* освітніх галузей за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом **Шияна Р. Б.**

Тематична основа змістової лінії «Я – Людина» (інформація про людину як унікальну у Всесвіті істоту. Самопізнання учнів, усвідомленню власних потреб, уподобань, здібностей та інтересів). Пропонований зміст навчання змістової лінії «Я – Людина»: Я – Людина. Що означає бути Людиною. Моє зовнішнє та внутрішнє «Я». Я – особистість. Зі мною змінюється мій світ. Я – дитина. Що означає «бути дорослим»? Які у людей є бажання і потреби. Навіщо я навчаюся.

Тематична основа змістової лінії «Я серед людей» (усвідомлення ролі зв'язків, які існують між людьми, значення рідні, друзів, приятелів, спільнот, з якими дитина себе ідентифікує, набуття досвіду громадянської поведінки та свідомому виборі норм і моделей поведінки). *Пропонований зміст навчання змістової лінії «Я серед людей»*: Я і родина. Обов'язки батьків щодо дітей. Обов'язки дітей у сім'ї. Мій рід. Родинні свята і традиції. Родинні реліквії. Моє близьке оточення. Люди навколо мене. Чим та як люди об'єднані у суспільстві. Я у громадському просторі. Правила поведінки у громадських місцях. Людина у світі правил. Правила доброчинності. Види дискримінації.

Тематична основа змістової лінії «Моя культурна спадщина» (усвідомлення своєї вкоріненості у національну, а також рідну за етнічним походженням культуру, в європейську цивілізацію, можливість дослідити місцеві пам'ятки, пізнати традиції та минуле своєї родини, рідної етнічної групи, нації). *Пропонований зміст навчання змістової лінії «Моя культурна спадщина»*: Спадок відомих українців. Суспільне визнання. Меморіальні образи України. Вшанування героїв Української держави. Герої поруч з нами (в родині, в школі, в громаді). Герої літературних творів, медіатекстів (персонажі), їхні вчинки. Визначні події. Мій спадок. Пам'ятки природи та культури.

Тематична основа змістової лінії «Моя шкільна і місцева громади» (базові норми шкільного та місцевого громадського життя. Пізнання шкільних і місцевих традицій, ознайомлення з громадянськими вчинками земляків, діяльністю шкільної адміністрації, місцевих органів влади та добровільних асоціацій). *Пропонований зміст навчання змістової лінії «Моя шкільна і місцева громади»*: Шкільна громада. Громада і гурт. Мої права у школі. Доброчесність. Обов'язки учня перед шкільною громадою. Самоврядні органи класної громади. Місцева громада. Походження назви населеного пункту, розташування, славні події з життя громади. Відомі земляки.

Тематична основа змістової лінії «Ми – громадяни України. Ми – європейці» (уявлення про національну символіку та державні атрибути України, націю (народ), державу, політику, владу, ключові події в історії України). *Пропонований зміст навчання змістової лінії «Ми – громадяни України. Ми – європейці»*: Моя Батьківщина. Атрибути Української держави: прапор, герб, гімн, столиця, державна мова, національна валюта. День Незалежності України. Найважливіші державні свята. Конституція України. Україна: сторінки історії. Захисники Батьківщини. Історичні особистості України: приклади патріотизму та людяності. Україна – європейська держава.

Тема 14. Змістові лінії вивчення громадянської та історичної освітніх галузей у 3-4 класах за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Шияна Р. Б.

Змістові лінії вивчення *громадянської та історичної* освітніх галузей за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом **Шияна Р. Б.**

Тематична основа змістової лінії «Я – Людина» (інформація про людину як унікальну у Всесвіті істоту, утвердження гідності та неповторності будь-якої людини). *Пропонований зміст навчання змістової лінії «Я – Людина»*: Моя біографія та характер. Пізнаю світ. Розуміння «особистого простору». Іду до мети. Міжнародні та державні документи про права людини, зокрема дитини. Гідність людини.

Тематична основа змістової лінії «Я серед людей» (зв'язки, які існують між людьми, значення рідні, друзів, приятелів, спільнот, із якими дитина себе ідентифікує; набуття досвіду громадянської поведінки та свідомий вибір норм і моделей поведінки). *Пропонований зміст навчання змістової лінії «Я серед людей»*: Вивчаю своє минуле. Минуле мого роду. Родинне дерево. Традиції та свята. Взаємодія у спільноті. Поняття про справедливість, дискримінацію, булінг. Приватний простір. Методи ненасильницького спілкування.

Тематична основа змістової лінії «Моя культурна спадщина» (усвідомлення вкоріненості у національну, а також рідну за етнічним походженням культуру, власну належність до європейської цивілізації; дослідження місцевих пам'яток, пізнання традицій та минулого своєї родини, рідної етнічної групи, нації). *Пропонований зміст навчання*

змістової лінії «Моя культурна спадщина»: Вивчаю культурну спадщину. Відомі особи культури і мистецтва України та світу з різних історичних періодів. Видатні спортсмени / спортсменки України. Люблю мандрувати. Історичні та культурні пам'ятки рідного краю, України, світу. Українські та іноземні мандрівники і першовідкривачі. Я і довкілля. Походження топонімів рідного краю. Вплив людини на природу і природи на людину. Роль наукових та технічних винаходів минулого у нашому житті. Українські та іноземні винахідники.

Тематична основа змістової лінії «Моя шкільна і місцева громади» (розуміння базових норм шкільного та місцевого громадського життя, пізнання шкільних і місцевих традицій, ознайомлення з громадянськими вчинками земляків, діяльністю шкільної адміністрації, місцевих органів влади та добровільних асоціацій). *Пропонований зміст навчання змістової лінії* «Моя шкільна і місцева громади»: Поняття про шкільний статут, шкільні правила, шкільне самоврядування. Моя громада. Люди місцевої громади: вчинки, їхня мотивація та цінність для громади. Поняття про волонтерство.

Тематична основа змістової лінії «Ми – громадяни України. Ми – європейці» (уявлення про національну символіку та державні атрибути України, націю (народ), державу, політику, владу, ключові події в історії України). *Пропонований зміст навчання змістової лінії* «Ми – громадяни України. Ми – європейці». Я – громадянин / громадянка України. Якою державою є Україна? Що об'єднує громадян України? Боротьба українців за державність і незалежність. Що таке демократія? Творці Української держави. Відомості про видатних осіб української історії, які зробили значний внесок у розвиток Української державності. Українські меценати минулого. Я у Європі і світі. Країни, що мають спільний кордон з Україною. Морські кордони України. У яких країнах живуть українці? Як і навіщо держави об'єднуються? (ЄС, НАТО тощо). Які проблеми існують у світі? (тероризм, війни, зміни клімату).

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
л		п	лаб	с.р.	
1	2	3	4	5	6
Модуль 1.					
<i>Змістовий модуль I.</i>					
<i>Психолого-педагогічні основи навчання громадянської та історичної освітньої галузі у початковій школі</i>					
Тема 1. Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі	4	1	1		2
Тема 2. Методологічні основи навчання суспільствознавчих наук у початковій школі	4	1	1		2
Тема 3. Особливості реалізації громадянської та історичної освітньої галузі Державного стандарту початкової освіти	4	1	1		2
Тема 4. Система суспільствознавчих компетентностей, знань та умінь молодших школярів	4	1	1		2
Тема 5. Технології особистісно-орієнтованого навчання у	5	1	2		2

практиці роботи НУШ.					
Тема 6. Використання інтерактивних технологій у процесі вивчення курсу «Я досліджую світ».	3,5	0,5	1		2
Тема 7. Технологія проєктування на уроках курсу «Я досліджую світ» у початковій школі.	3,5	0,5	1		2
Тема 8. Вітагенні технології	5	1	2		2
Тема 9. Етнокультурні технології	3,5	0,5	1		2
Тема 10. Інформаційно-комунікаційні технології	3,5	0,5	1		2
Змістовий модуль II.					
Реалізація суспільствознавчої освіти у змістових лініях громадянської та історичної освітньої галузі у початковій школі					
Тема 11. Змістові лінії курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Савченко О. Я.	5	1	2		2
Тема 12. Змістові лінії курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Савченко О. Я.	7	1	2		4
Тема 13. Змістові лінії вивчення громадянської та історичної освітніх галузей у 1-2 класах за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Шияна Р. Б.	4	1	1		2
Тема 14. Змістові лінії вивчення громадянської та історичної освітніх галузей у 3-4 класах за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Шияна Р. Б.	4	1	1		2
Всього	60	12	18		30

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	заочна форма				
	усього	у тому числі			
л		п	лаб	с.р.	
1	2	3	4	5	6
Модуль 1.					
Змістовий модуль I.					
Психолого-педагогічні основи навчання громадянської та історичної					

<i>освітньої галузі у початковій школі</i>					
Тема 1. Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі	3,5	0,5	-		3
Тема 2. Методологічні основи навчання суспільствознавчих наук у початковій школі	3,5	-	0,5		3
Тема 3. Особливості реалізації громадянської та історичної освітньої галузі Державного стандарту початкової освіти	4,5	0,5	-		4
Тема 4. Система суспільствознавчих компетентностей, знань та умінь молодших школярів	4,5	-	0,5		4
Тема 5. Технології особистісно-орієнтованого навчання у практиці роботи НУШ.	3,5	-	0,5		3
Тема 6. Використання інтерактивних технологій у процесі вивчення курсу «Я досліджую світ».	4	0,5	0,5		3
Тема 7. Технологія проєктування на уроках курсу «Я досліджую світ» у початковій школі.	5	0,5	0,5		4
Тема 8. Вітагенні технології	4,5	-	0,5		4
Тема 9. Етнокультурні технології	4	0,5	0,5		3
Тема 10. Інформаційно-комунікаційні технології	4	0,5	0,5		3
<i>Змістовий модуль II.</i>					
<i>Реалізація суспільствознавчої освіти у змістових лініях громадянської та історичної освітньої галузі у початковій школі</i>					
Тема 11. Змістові лінії курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом <i>Савченко О. Я.</i>	5	0,5	0,5		4
Тема 12. Змістові лінії курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом <i>Савченко О. Я.</i>	4,5	-	0,5		4
Тема 13. Змістові лінії вивчення громадянської та історичної освітніх галузей у 1-2 класах за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом <i>Шияна Р. Б.</i>	5	0,5	0,5		4
Тема 14. Змістові лінії вивчення громадянської та історичної освітніх галузей у 3-4 класах за	4,5	-	0,5		4

Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом <i>Шияна Р. Б.</i>					
Всього	60	4	6		50

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Сучасний стан та проблеми суспільствознавчої освіти.	1
2.	Методологічні основи вивчення суспільствознавчих наук у курсі «Я досліджую світ».	1
3.	Нормативні документи щодо вивчення громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі.	1
4.	Суспільствознавчі компетентності змістових ліній громадянської та історичної освітньої галузі.	1
5.	Використання особистісно-орієнтованих технологій у процесі викладання курсу «Я досліджую світ».	2
6.	Упровадження інтерактивних технологій на уроках «Я досліджую світ».	1
7.	Навчальні проекти як засіб формування громадянської освіти молодших школярів.	1
8.	Використання методів віта генних технологій у викладанні курсу «Я досліджую світ».	2
9.	Виховання толерантної особистості засобами етнокультурних технологій.	1
10.	Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках «Я досліджую світ».	1
11.	Особливості навчання суспільствознавству у 1-2 класах за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом <i>Савченко О. Я.</i>	2
12.	Особливості навчання суспільствознавству у 3-4 класах за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом <i>Савченко О. Я.</i>	2
13.	Основні етапи та зміст навчальної діяльності учнів початкової школи під час вивчення <i>громадянської та історичної</i> освітніх галузей у 1-2 класах за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом <i>Шияна Р. Б.</i>	1
14.	Основні етапи та зміст навчальної діяльності учнів початкової школи під час вивчення <i>громадянської та історичної</i> освітніх галузей у 3-4 класах за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом <i>Шияна Р. Б.</i>	1
Всього годин		18

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Реформування суспільствознавчої освіти в системі загальної	2

	середньої освіти.	
2.	Науково-методичні аспекти та особливості формування суспільствознавчих уявлень та понять у початковій школі.	2
3.	Мета та завдання громадянської та історичної освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти. Структура курсу «Я досліджую світ».	2
4.	Цілі вивчення, розвивальний аспект та виховне спрямування навчального предмета «Я досліджую світ». Міжпредметні зв'язки при вивченні курсу.	2
5.	Реалізація принципів особистісно-орієнтованого навчання у змісті навчальної діяльності учнів під час вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.	2
6.	Методи інтерактивних технологій на уроках «Я досліджую світ».	2
7.	Навчальні проекти та практичні роботи під час вивчення громадянської та історичної освітніх галузей.	2
8.	Методи вітагенних технологій під час вивчення громадянської та історичної освітніх галузей.	2
9.	Етнокультурна технологія «Діалог культур».	2
10.	Методи дистанційного навчання на уроках «Я досліджую світ».	2
11.	Реалізація у підручниках тематичної основи змістових ліній громадянської та історичної освітніх галузей у 1-2 класах за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом <i>Савченко О. Я.</i>	2
12.	Реалізація у підручниках тематичної основи змістових ліній громадянської та історичної освітніх галузей у 3-4 класах за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом <i>Савченко О. Я.</i>	4
13.	Підбір цікавинок про Україну, обговорення їхньої педагогічної цінності для роботи з учнями початкових класів. Символи України: як навчити дітей пишатись національною символікою (підготовка твору-роздуму або методичних рекомендацій для батьків школярів, вчителів початкових класів).	2
14.	Формування знань про Україну як європейську державу. Європейський Союз: що я знаю про нього? (підбір цікавинок та публікацій, доступних для учнів початкової школи).	2
Всього годин		30

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на семінарських та практичних заняттях

1 бал – студент виявляє поверхові знання і розуміння основних положень навчального матеріалу з методики навчання громадянської та історичної освітньої галузі, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки;

2 бали – студент виявляє недостатні знання і розуміння основних положень навчального матеріалу з методики навчання громадянської та історичної освітньої галузі, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь містить часткові помилки, недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми; користується додатковими джерелами.

3 бали – знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового

взаємозв'язку, уміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями. Студент здатен на рецензію відповіді іншого студента; здатен опрацювати матеріал самостійно.

4 бали – студент володіє глибокими і міцними знаннями з методики навчання громадянської та історичної освітньої галузі, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

5 балів – студент має системні, дієві знання з методики навчання громадянської та історичної освітньої галузі, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили у процесі вивчення методики навчання громадянської та історичної освітньої галузі.

7. Індивідуальні навчально-дослідні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) – це вид науково-дослідної роботи, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень навчальної компетентності.

Реферат передбачає виклад матеріалу за індивідуально обраною темою в обсязі 15 сторінок з обов'язковим висвітленням індивідуальної позиції автора щодо проблеми. Обов'язковими структурними компонентами реферату є: титульна сторінка, план, висновки, використана література.

Орієнтовна тематика досліджень:

1. Людина як складно організована, моральна і самооцінна істота.
2. Неповторність кожної людини: теоретичний аспект проблематики.
3. Взаємодія людей у родині, колективі, суспільстві. Моральні цінності українського народу.
4. Феномен людського життя у контексті сучасних наукових досліджень.
5. Поняття про світ та особливості його існування.
6. Поняття про людину, як частину природи.
7. Поетапне усвідомлення довкілля і свого місця у ньому.
8. Характеристика природного та духовного світу сучасної людини.
9. Історичний розвиток уявлень про світ (міфологічний, релігійний, науковий і філософський підхід).
10. Ціннісні виміри людського життя у сучасному суспільстві.
11. Повнота і щастя життя: теорія та практика.
12. Захист прав людини в Європі та світі: порівняльний аналіз.
13. Політична еліта та політичне лідерство, їх вплив на життя людей.
14. Сучасні проблеми формування незалежної української правової держави.
15. Моральні основи життєдіяльності людини та суспільства. Поняття добра і зла.
16. Товаришування, дружба, любов: спільне та відмінне.

17. Духовний світ людини. Цілі ті ідеали сучасної людини.
18. Європейські держави і їх вплив на Україну.
19. Україна – європейська держава.
20. Членство в ЄС: країни-учасники та країни, що прагнуть до членства.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИКОНАННІ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ:

1-3 бал – студент володіє глибокими та міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної;

4-6 бали – студент володіє глибокими та міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує деякі творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну;

7-9 бали – студент володіє глибокими та міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну; здатен творчо проявити себе в процесі навчально-пізнавальної діяльності з методики навчання громадянської та історичної освітньої галузі;

10-12 бали – студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну; здатен творчо проявити себе в процесі навчально-пізнавальної діяльності, виклад матеріалу структурований та відповідно технічно оформлений;

13-15 балів – студент має системні знання, частково проявляє власні творчі здібності, користується різноманітними арсеналами засобів-доказів власної думки, вирішує найпростіші проблемні завдання, аналізує явища та процеси у процесі викладу матеріалу;

16-18 балів – студент має системні знання, проявляє власні творчі здібності, користується різноманітними арсеналами засобів-доказів власної думки, вирішує найпростіші проблемні завдання, аналізує явища та процеси у процесі викладу матеріалу, висловлює власні погляди на них у логічній послідовності, проте зустрічаються деякі технічні чи письмові неточності у індивідуальному навчально-дослідному завданні;

19-21 балів – студент має системні знання, проявляє власні творчі здібності, користується різноманітними арсеналами засобів-доказів власної думки, вирішує найпростіші проблемні завдання, аналізує явища та процеси у процесі викладу матеріалу, висловлює власні погляди на них; недотримані деякі технічні вимоги.

22-24 балів – студент має системні та міцні знання, частково проявляє власні творчі здібності, користується різноманітними арсеналами засобів-доказів власної думки, вирішує найпростіші проблемні завдання, аналізує явища та процеси у процесі викладу матеріалу, висловлює власні погляди на них; дещо порушена логіка викладу матеріалу, трапляються незначні технічні помилки (відсутність нумерації сторінок тощо);

25-27 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію;

28-30 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал письмовій чи друкованій формі; розвиває свої обдарування та нахили, здатен повною мірою проявити творчий потенціал з методики навчання громадянської та історичної освітньої галузі.

8. Методи навчання

Лекція, пояснення, розповідь, бесіда, дискусія, вправи, ілюстрування, демонстрування, робота з літературою, пізнавальні ігри, виконання творчих завдань, самостійна робота.

9. Методи контролю

Контрольна робота, самостійна робота, усне та письмове опитування, дискусія, доповідь, виконання творчих завдань, ІНДЗ, презентація, моделювання фрагменту уроку.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Тематичне опитування	ІНДЗ	Сума
70 (14 тем x 5 балів)	30	100

Критерії оцінювання за національною шкалою

Відмінно (А) – має міцні знання з дисципліни; вільно орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; вміло й упевнено, з незначною кількістю помилок застосовує знання в практичних ситуаціях; виявляє різноманітні творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності.

Добре (В) – має добрі знання з дисципліни, з частковими помилками; достатньо впевнено, в загальному вірно орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; упевнено, лише з кількома суттєвими помилками застосовує знання в практичних ситуаціях; виявляє творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності.

Добре (С) – студент дає відповідь, що задовольняє ті ж вимоги, що й оцінка „Добре (В)”, але допускає неістотні, другорядні помилки та поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу.

Задовільно (Д) – має непогані, мінімально достатні знання з дисципліни, зі значними помилками; у загальному достатньо орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не досить впевнено, з суттєвими помилками застосовує знання в практичних ситуаціях; виявляє творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності зі значною кількістю недоліків.

Задовільно (Е) – студент виявляє знання і розуміння основних положень курсу, але викладає матеріал не досить повно і допускає значні помилки; відчуває труднощі при виконанні практичних завдань; відповіді подані нелогічно.

Незадовільно (FX) – не має мінімально достатніх знань з дисципліни; погано або зовсім не орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не виявляє навичок застосування знань в практичних ситуаціях; не виявляє творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності.

11. Методичне забезпечення

Конспекти лекцій, методичні розробки семінарських занять, нормативні документи МОН України з проблем освіти, відеозаписи уроків та виховних заходів, завдання для самостійної роботи, тематика ІНДЗ.

12. Рекомендована література

Базова:

1. Антонова О. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: використання інформаційно-комунікаційних технологій у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти». К.: Генеза, 2019. 96 с.
2. Бібік Н. М. Я досліджую світ. Підручник інтегрованого курсу для 1 класу. У 2-х частинах. Бібік Н. М., Бондарчук Г. П.
3. Бібік Н. М. Я досліджую світ. Підручник для 2 класу. У 2-х частинах. Частина 1 (Бібік Н. М., Бондарчук Г. П.). Частина 2 (Корнієнко М. М., Крамаровська С. М., Зарецька І. Т.).
4. Бібік Н. М. Я досліджую світ. Робочий зошит до підручника Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. У 2-х частинах.
5. Будна Н. О. Я досліджую світ : конспекти уроків. 1 кл. : / Н. О. Будна. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2019. – 120 с.
6. Волощенко О. В. Я досліджую світ : підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Ч. 1 / О. В. Волощенко, О. П. Козак, Г. С. Остапенко. – Київ : Світич, 2021. – 144 с. : іл.
7. Волощенко О. Я досліджую світ. Формувальне оцінювання. 2 клас / О. Волощенко, О. Козак, Г. Остапенко. – К.: СВІТИЧ, 2019. – 80 с.
8. Гущина Н. І. Нова українська школа : використання інформаційно-комунікаційних технологій у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. / Н. І. Гущина. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2020. — 112 с
9. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 688) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#n2>
10. Жаркова І. Календарне планування (за програмою О. Я. Савченко). 1 клас. Тернопіль: Підручники і посібники. 2024. 128 с.
11. Жаркова І. Календарне планування (за програмою О. Я. Савченко). 2 клас. Тернопіль: Підручники і посібники. 2024. 128 с.

12. Жаркова І. Календарне планування (за програмою Р. Шияна). 3 клас 2024-2025 н. р. Тернопіль: Підручники і посібники. 96 с. <https://pp-books.com.ua/kalendarne-planuvannya-za-programoyu-r-shyyana-3-klas-2024-2025-n-r/>
13. Жаркова І. Календарне планування (за програмою Р. Шияна). 4 клас 2024-2025 н. р. Тернопіль: Підручники і посібники. 96 с. <https://pp-books.com.ua/kalendarne-planuvannya-za-programoyu-r-shyyana-4-klas-2024-2025-n-r/>
14. Індивідуалізація навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу у початковій школі: методичний посібник [Електронне видання]. / Шелестова Л. В., Барановська О. В., наук. ред. д. пед. наук, проф. О. В. Малихін. – Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024. – 225 с.
15. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році. Початкова освіта. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2023/09/12/IMR-2023-2024-Pochatkova.osvita.12.09.2023.pdf>
16. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66d/ffe/c4c/66dffec4c92d2958213439.pdf>
17. Інтеграція медіаграмотності в навчальний предмет «Я досліджую світ». Навчально-методичний посібник / Волощенко О., Козак О. – Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. – 36 с.
18. Концепція Нової української школи (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року»). Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczija.html>
19. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти). (Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 960-р). Режим доступу: <http://mon.gov.ua>
20. Людина і світ. Підручник / [Гол. ред. проф. Л. В. Губерський]. – К.: Знання, 2001. – 350 с.
21. Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти в закладах загальної середньої та позашкільної освіти у 2024-2025 навчальному році. Додаток до листа ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 12.08. 2024 № 21/ 08-1242 <https://imzo.gov.ua/2024/08/13/lyst-imzo-vid-12-08-2024-21-08-1242-metodychni-rekomendatsii-shchodo-rozvytku-stem-osvity-v-zakladakh-zahal-noi-seredn-oi-ta-pozashkil-noi-osvity-u-2024-2025-navchal-nomu-rotsi/>
22. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу у 2021/2022 навчальному році в початковій школі в умовах воєнного часу. Лист МОН від 29.03.2022 № 1/3725-22 “Про організацію освітнього процесу в початковій школі в умовах воєнного часу” // <https://imzo.gov.ua/2022/03/31/lyst-mon-vid-29-03-2022-1-3725-22-pro-orhanizatsiiu-osvitn-oho-protsesu-v-pochatkoviy-shkoli-v-umovakh-voiennoho-chasu/>
23. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу» / Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та інші. : – Київ. : Видавництво «Алатон», 2019. – 128 с.
24. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу» / Гільберт Т. Г., Тарнавська С. С., Павич Н. М. – Київ: Генеза, 2019. – 256 с.
25. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу / Гільберт Т.Г., Тарнавська С.С., Хитра З.М., Павич Н. – Київ: Генеза, 2020. – 240 с.

26. Наказ МОН від 13.07.2021 № 813 “Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти” <https://drive.google.com/file/d/140lzANnTAGaaqblsvMiEApNQ1Eq39Ioj/view>
27. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації / Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. - Київ: Фенікс, 2022. 64 с. <https://znayshov.com/News/Details/navchalno-metodychni-posibnyky-dlia-pedahohichnykh-pratsivnykiv/1#news-pager-label>
28. Орієнтовне календарно-тематичне планування уроків з інтегрованого предмету «Я досліджую світ» (за підручником «Я досліджую світ», автори: О. В. Волощенко, О. П. Козак, Г. С. Остапенко). – К. : Світич, 2021.
29. Приймач Н. Суспільствознавчий аспект змісту початкової освіти НУШ / Н. Приймач // Актуальні проблеми гуманітарної освіти : збірник наукових праць. Випуск 18 / за заг. ред. А. М. Ломаковича, В. Є. Бенери. Кременець : ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2021. – С. 99–106.
30. Про організацію 2024/2025 навчального року в закладах загальної середньої освіти. Лист Міністерства освіти і науки України від 23 серпня 2024 р. № 1/15281-24 <https://mon.gov.ua/npa/pro-orhanizatsiiu-20242025-navchalnoho-roku-v-zakladakh-zahalnoi-serednoi-osvity>
31. Про затвердження концептуальних засад реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти Наказ Міністерства освіти і науки України 30 липня 2024 року № 1072 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1072729-24/print>
32. Технології оцінювання особистісних і навчальних досягнень учнів початкової школи. Методичний кейс: метод. посіб. / О.Онопрієнко, О.Петрук, Т.Павлова ; Ін-т педагогіки НАПН України. Відділ початкової освіти ім. О. Я. Савченко. – Київ: Педагогічна думка, 2023. – 247 с.
33. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1 - 2 клас (Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22) (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>)
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf>
34. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 1-2 клас (Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22) (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>)
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf>
35. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3- 4 клас (Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22) (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>)
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf>
36. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 3- 4 клас (Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22) (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>)
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Shyyan.pdf>
37. Шість цеглинок в освітньому просторі школи. Методичний посібник / Упорядник О.Рома. – The LEGO Foundation, 2018. – 32 с

38. Я досліджую світ : конспекти уроків : 2 кл. : у 2-х ч. Ч. 2 : посібник для вчителя / Н.О. Будна, Т. В. Гладюк, С. Г. Заброцька, Н. Б. Шост. – Тернопіль : Навчальна книга– Богдан, 2019. – 188 с.
39. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) / О. В. Волощенко, О. П. Козак, Г. С. Остапенко. – Київ : Світич, 2020.
40. Я досліджую світ : підруч. для 3 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1 / Н. М. Бібік, Г. П. Бондарчук. – Харків : Вид-во «Ранок», 2020. – 136 с. : іл.
41. STEM – світ інноваційних можливостей : науково-методичний посібник / уклад. : Буряк О. О. та ін. Харків : Друкарня Мадрид, 2019. 64.
42. STEM-освіта в початковій школі: від навчальної моделі до реального уроку. І. Потапенко; за заг. ред. О. Елькін, О. Масалітіна; упорядкув. К. Ремез. – Електронне видання. – Київ: ГО «EdCamp Ukraine», 2023. – 300 с.
43. 2024/2025 навчальний рік: добірка та огляд нових нормативних документів <https://naurok.com.ua/post/2024-2025-navchalnyi-rik-dobirka-ta-oglyad-novih-normativnih-dokumentiv>

Допоміжна:

1. Водолазська Т. Методи пізнання свого довкілля вибирають діти / Т. Водолазська // Початкова школа. – 2003. – № 3. – С. 38–40.
2. Городецька А. Засідання екологічного клубу «Лісовичок» / А. Городецька // Початкова школа. – 2012. – № 7. – С. 32–35.
3. Гуменко Є. Дари природи / Є. Гуменко // Початкова школа. – 2006. – № 8. – С. 51–53.
4. Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови / методичний порадник науковців Інституту педагогіки НАПН України до початку нового навчального року : методичні рекомендації / за заг. ред. Олега Топузова, Тетяни Засєкіної : Ін-т педагогіки НАПН України. – Київ : Видавничий дім «Освіта», 2022. – 296 с.
5. Закон України «Про освіту» // zakon.rada.gov.ua/go/2145-19. – 2017.
6. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 31, ст.226){Із змінами, внесеними згідно із Законом № 764-IX від 13.07.2020} Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
7. Дичківська І. М. Іноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
8. Іванішена С. Форми і методи інтерактивного навчання / С. Іванішена // Початкова школа. – 2006. – ЖЗ. – С. 9–11.
9. Інновації в методиці викладання початкового курсу природознавства: навч. метод, посіб. / [укладачі О. О. Лінік, Н. І. Черв'якова]. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 85 с.
10. Інноваційні підходи до викладання предмету «Я у світі». Режим доступу до публікації: library.iprro.com.ua/.../Інноваційні%20підходи%20до%20викладання%20предмета%20 – Назва з екрану.
11. Інтеграція медіаграмотності в навчальний предмет «Я досліджую світ». Навчально-методичний посібник / Волощенко О., Козак О. – Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. – 36 с.
12. Кодлюк Я. П. Дидактика початкової школи: практичний курс: навчально-методичний посібник / Я. П. Кодлюк. – Тернопіль: Астон. – 2013. – 160 с.
13. Корнієнко С. Орієнтовний план виховної роботи вчителя початкових класів: I семестр / С. Корнієнко. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 64 с.
14. Кузь В. Основи національного виховання / В. Кузь, Ю. Руденко, З.Сергійчук. – Умань, 1993. – 186 с.
15. Лінік О. О. Творче проєкування в організації життєдіяльності шестирічок: авч.-метод, посіб. / О. О. Лінік. – Луганськ: Альма-матер, 2005. – 178 с.

16. Ліник О. О. Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ». Навчальний посібник / Автор та укладач О. О. Ліник. – К.: Видавничий дім «Слово», 2010. – 248 с.
17. Логачевська С. Дійти до кожного учня / С. Логачевська. – К., 1990. – 178 с.
18. Мазоха А. Педагогіка / А. Мазоха, Л. Опанасенко. – К., 2001. – 262 с.
19. Медіаграмотність в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». Навчально-методичний посібник / О. П. Мокрогуз / За редакцією В.Ф. Іванова, О.В. Волошенюк. – Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. – 36 с.
20. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: теорія і практика формувального оцінювання у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти» / Фідкевич О. Л., Бакуліна Н. В. – Київ: Генеза, 2019. – 64 с.
21. Нарочна Л. К. Методика викладання природознавства / Л. К. Нарочна, Г. В. Ковальчук, К. Д. Гончарова. – К.: Вища школа, 1990. – 302 с.
22. Нова українська школа: дидактичні особливості організації навчально-ігрової діяльності учнів 1-2 класів: навч.-метод. посіб. / П. Г. Копосов. — Харків : Вид-во «Фабула», 2021. — 160 с.
23. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник / Кірик М. Ю., Данилова Л. І. – Львів: Світ, 2019. – 136 с.
24. Нова українська школа: poradnik для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. – Київ: Літера ЛТД, 2019. – 208 с.
25. Особливості викладання освітньої галузі «Суспільствознавство» у початковій школі.– Режим доступу: <http://studfiles.net/preview/5258644/page:2#6>
26. Планування виховної роботи. Початкова школа / С. Савченко, В. Орлова, Н. Гладка та ін. ; [упоряд.: М. Пристінська, І. Стратілат]. – К. : ВД "Перше вересня", 2015. – 79 с.
27. Початкова школа: виховання на цінностях: збірник виховних справ / упорядники : Л.П. Ткаченко, А.О. Ткаченко, О.В. Романюк. – Біла Церква. – КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти», 2017. – 88 с.
28. **Приймас Н. В.** Істрична пам'ять як джерело формування національної свідомості (на прикладі літературно-педагогічної спадщини Уласа Самчука). *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. Вип. 61. Том 1. Одеса, ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 27-32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/61.1.4>
29. Ранкові зустрічі. 3 клас. I семестр. / авт.-упоряд. С. В. Сигида. – Х. : Вид. група «Основа», 2020. – 140 с.
30. Савченко О. Дидактика початкової школи / О. Савченко. – К., 1999. – 422 с.
31. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання / О. Я. Савченко. – 2-ге вид., доповн., переробл. – К.: Богданова А. М., 2009. – 226 с.
32. Стельмахович М. Народна педагогіка / М. Стельмахович. – К., 1985. – С. 225–291.
33. Тлумачний словник освітянських термінів / Державна установа «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти», 2022. – 50.
34. Фіцула М. Педагогіка / М. Фіцула. – К.: Академія, 2002. – 528 с.
35. Формувальне оцінювання в освітньому процесі початкової школи : навчально-методичний посібник. Видання 2-е, перероблене та доповнене / автори-укладачі : Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 83 с
36. Формування екологічної грамотності молодших школярів в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» / [Електронне видання] : методичні рекомендації/ Андрусенко І.В. – Київ: Педагогічна думка, 2020. – 75 с.

13. Інформаційні ресурси

1. <http://nus.org.ua>
2. <https://mon.gov.ua>
3. www.education.gov.ua
4. <https://pedpresa.ua>
5. <https://naurok.com.ua>
6. <http://teacher.at.ua>
7. www.nbu.gov.ua
8. <http://ebk.net.ua>
9. <http://ua.textreferat.com>
10. <http://ostriv.in.ua>
11. <https://osvita.ua>
12. <https://imzo.gov.ua/osvita/nush/normatyvna-baza-1-4-kl-nush/>
13. <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/4-klas/>
14. <https://bros.licey.org.ua/elektronni-versii-pidruchnikiv-12-32-48-13-03-2022/>
15. Перелік навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих МОН України для використання у початкових класах закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою
<https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/>